ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – HISTORIA UNIVERSITATIS CAROLINAE PRAGENSIS
2026 Tomus LXVI. Fasc. 2 Pag. 117–120

K OTÁZCE PŮVODU REKTORA JAKUBA JANA VÁCLAVA DOBŘENSKÉHO Z ČERNÉHO MOSTU

RADEK HASALÍK

ON THE ORIGINS OF RECTOR JAKUB JAN VÁCLAV DOBŘENSKÝ OF ČERNÝ MOST

This study brings together textual sources on the Prague burgher families Dobřenský of Černý Most and Turek of Rozenthal, which were mutually related. It confirms that the physician Jakub Jan Václav Dobřenský was the son of mayor of the Old Town of Prague, Jakub Dobřenský de Nigroponte (literal translation of Černý Most) and his wife Anna Lidmilla.

Keywords: Old Town of Prague – 17th century – mayors – physician Jakub Jan Václav Dobřenský – Prague university – rectors – Kryštof Turek of Rozenthal

DOI: 10.14712/23365730.2026.29

Jakub Jan Václav Dobřenský z Černého Mostu (1623–1697) byl český lékař a univerzitní učitel.[1] Studoval medicínu v Praze. Pobýval v Itálii a ve Ferraře mu vyšla publikace,[2] uložená dnes v Národní knihovně v Praze. Stal se profesorem na pražské lékařské fakultě. V letech 1683–1684 zastával úřad děkana této fakulty a dvakrát (1670, 1685) se stal rektorem Karlo-Ferdinandovy univerzity.[3] Byl žákem a obdivovatelem lékaře Jana Marka Marci z Kronlandu, o jehož odkaz dbal edicemi vybraných Marciho rukopisů. V roce 1679 vydal v češtině spis *Veřejná a přirozená před nemocemi obrana* (německy 1680, latinsky 1699). Za morové epidemie v letech 1679–1680 zůstal v Praze a obětavě léčil nemocné. Stal se průkopníkem patologické anatomie, neboť své diagnózy v případě úmrtí pacienta ověřoval pitvou. Přispíval do *Miscellanea curiosa medico-physica*, ročenky vydávané od roku 1670 německou soukromou společností *Academia naturae curiosorum*. Kromě medicíny

[1] Základní životopisné údaje: Josef Adamec – Ludmila Hlaváčková (edd.), *Biografický slovník pražské lékařské fakulty 1348–1939*, I, *A–K*, Praha 1988, s. 64. Pochován byl 3. 3. 1697. Pod jménem „Jacobus Joannes Wenceslaus Dobrzenski de Nigro ponte, Medicinae Doctor" je zapsán v matrice úmrtí kostela sv. Jiljí ve Starém Městě pražském, Archiv hlavního města Prahy (dále AHMP), Praha I – Staré Město, kostel sv. Jiljí, matrika úmrtí 1672–1730, sign. JIL Z1, římskokatolická církev, fol. 124.

[2] *Nova, et amaenior de admirando fontivm genio (ex abditis natvrae clavstris, in orbis lvcem emanante) philosophia*, Ferrarae 1657, resp. 1659.

[3] *Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*. *Philosophisch-historische Classe*, XIX, Wien 1856, s. 144–156, zvl. s. 154.

© 2026 The Author. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0).

se zabýval fyzikou a chemií, též astrologií. Vydával lidové kalendáře.[4] Některá jeho obsáhlá díla zůstala nevydána (*Miscellanea chymica* nebo *Institutiones medicae*).[5] Některé jeho rukopisy jsou považovány za ztracené.[6] Následující materiál je příspěvkem k méně známým aspektům jeho životopisu.

Inventář pozůstalosti primátora Starého Města pražského Jakuba Dobřenského z Nygropontu a jeho manželky Anny Lidmilly z Reichenbergku, sepsaný 11. 6. 1643, zmiňuje dítě zesnulých manželů, jedenáctiletého Jakuba.[7] Poručníkem osiřelého Jakuba Dobřenského se dle inventáře pozůstalosti stal Kryštof Turek z Rozenthalu, bratr Mikuláše Františka Turka z Rozenthalu. Tento bratr poručníka malého Jakuba se stal v roce 1643 primátorem Starého Města pražského po zesnulém Jakubovi Dobřenském starším.

Okolnosti úmrtí staroměstského primátora Jakuba Dobřenského a jeho manželky přiblížil Karel Jaromír Erben v publikaci *Die Primatoren der kön. Altstadt Prag*.[8] Manželé Dobřenští zemřeli patrně jako oběti moru, Anna Lidmilla 2. 6. 1643, její manžel Jakub 3. 6. 1643.

Syn Jakubova poručníka, Kryštof Ferdinand Turek zanechal v roce 1676 závěť, v níž několikrát vzpomněl lékaře Jakuba Dobřenského.[9] Uvedl, že je od mládí pojilo důvěrné přátelství, a že Dobřenského žádá, aby byl v případě potřeby nápomocen radou a skutkem jeho manželce Dorotě. Kryštof Turek nazval Jakuba Dobřenského v závěti opakovaně sestřencem, jejich rodiče tudíž byli sourozenci. To byl zřejmě důvod, proč se osiřelý Jakub po smrti rodičů dostal do rodiny Kryštofa Turka.

Jakubův věk jedenáct let, zmíněný v inventáři pozůstalosti, odpovídá roku narození 1632. V literatuře se jako rok narození lékaře Jakuba Dobřenského uvádí rok 1623, ale k němu není k dispozici farní matrika křtů, stejně tak ani k roku 1632.

Jméno Jacobus Dobrzensky Pragensis figuruje mezi studenty medicíny v univerzitní matrice pro rok 1651.[10] V tom roce bylo synu zesnulého primátora Dobřenského Jakubovi devatenáct let, tudíž mohl být oním studentem medicíny zapsaným v univerzitní matrice. Odpovídal by tomu i údaj, že Jakub Dobřenský obhájil v roce 1652 dizertaci o vodnatelnosti.[11]

Kryštof Turek z Rozentalu získal 5. 9. 1632 městské právo Starého Města pražského poté, co se prokázal dokladem o původu vystaveným 3. 9. 1632 v Novém Městě pražském. Téhož dne jako Kryštof Turek získal městské právo Starého Města pražského také jeho bratr Mikuláš Turek z Rozentalu.[12]

[4] Petr Svobodný – Ludmila Hlaváčková, *Dějiny lékařství v českých zemích*, Praha 2004, s. 66, 85–86, 88.

[5] Marie Makariusová, *Dobřenský z Černého Mostu, Jan Jakub Václav*, Biografický slovník českých zemí, XIII, Praha 2010, s. 268–269.

[6] Karel Černý – Bohdana Divišová, *Mezi Markem Marci a Löwem z Erlsfeldu: Myšlení a výuka na pražské lékařské fakultě v době barokní*, Praha 2023, s. 28.

[7] AHMP, Sbírka úředních knih a rukopisů, Soupis rukopisů, sign. 1176, Kniha inventářů. Staré Město pražské 1626–1666, fol. 195a–211a, zvl. fol. 195a.

[8] Karl Jaromír Erben, *Die Primatoren der kön. Altstadt Prag*, Prag 1858, s. 94.

[9] AHMP, Sbírka úředních knih a rukopisů, Soupis rukopisů, sign. 2265, Kniha testamentů. Staré Město pražské 1658–1681, fol. 441b–446a.

[10] Karel Beránek, *Pražská lékařská fakulta v létech 1638–1654*, Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis 7/1, 1966, s. 73–80, zde s. 78.

[11] K. Černý – B. Divišová, *Mezi Markem Marci a Löwem z Erlsfeldu*, s. 161.

[12] AHMP, Sbírka úředních knih a rukopisů. Soupis rukopisů, sign. 536, Kniha měšťanských práv. Staré Město pražské 1600–1690, fol. 287b–288a.

Dne 21. 7. 1658 se Kryštof Turek ze Šturmfeldu a Rozenthalu již jako vdovec oženil s Lidmilou Drbalovou. Matrika sňatků kostela sv. Martina ve zdi ve Starém Městě pražském uvádí v plném znění Turkovo jméno i důstojenství: „*Kryštof Turek ze Šturmfeldu a Rozenthalu a na Bukoli, J. M. ovdovělé římské císařovny hofrychtýř měst věnných v Království českém.*“[13]

V Knize obligací Úřadu perkmistra pražských viničných hor Starého Města pražského je zapsána smlouva z 1. 9. 1659 mezi Annou Hadovou z Pichelpergku a Kryštofem Turkem ze Šturmfeldu a Rozenthalu, „*J. M. císařovny a měst věnných hofrychtýřem, jakožto zařízeným plnomocníkem urozeného pana Jakuba Dobřenskýho z Nygroponthu, pozůstalého dědice a vlastního syna dobré paměti pana Jakuba Dobřenského z Nygroponthu*.“[14] Od roku 1640 dlužil (již) zesnulý Jakub Dobřenský jeden tisíc zlatých (již) zesnulému Jiřímu Fischerovi ze Starého Města pražského. Anna Hadová žádala, aby byl dluh zaplacen buď hotově, anebo z výnosu vinice patřící dědici Jakubovi Dobřenskému.

K určení příbuzenského vztahu mezi oběma sestřenci, Kryštofem Ferdinandem Turkem a osiřelým Jakubem Dobřenským, chybí matriční záznamy. Jednou z možností je, že první manželka Kryštofa Turka z Rozenthalu byla vlastní sestrou primátora Jakuba Dobřenského.

V Knize obnov rady Starého Města pražského je připsáno datum úmrtí Kryštofa Turka ze Šturmfeldu a Rozenthalu (22. 1. 1663).[15] Jeho syn Kryštof Ferdinand Turek (v matrice jako „Kristof Turek“) byl pochován v kostele sv. Jiljí ve Starém Městě pražském (30. 9. 1676).[16]

Za povšimnutí stojí název jednoho z domů ve vlastnictví zesnulého primátora Jakuba Dobřenského, zapsaný v roce 1643 v inventáři pozůstalosti, totiž „třetí díl domu slove u Černýho jelena pod mostem“.[17] Z něj se dá snadno odvodit predikát Nigropontus. Vznikl z prvního a posledního slova názvu domu.

Uvedené archivní prameny potvrzují, že lékař Jakub Jan Václav Dobřenský byl synem primátora Starého Města pražského Jakuba Dobřenského de Nigroponte a jeho manželky Anny Lidmilly.[18] Po náhlé smrti obou rodičů v červnu 1643 syn Jakub vyrůstal v rodině poručníka Kryštofa Turka z Rozenthalu.

[13] AHMP, Praha I – Staré Město, kostel sv. Martina ve zdi, matrika sňatků 1649–1677, sign. MAR N1O1, římskokatolická církev, fol. 234.

[14] AHMP, Sbírka úředních knih a rukopisů. Soupis rukopisů, sign. 2038, Kniha obligací. Úřad perkmistra pražských viničných hor. Staré Město pražské 1596–1676, fol. 580a–581b.

[15] AHMP, Sbírka úředních knih a rukopisů. Soupis rukopisů, sign. 70, Kniha obnov rady. Staré Město pražské 1630–1678, fol. 84b.

[16] AHMP, Praha I – Staré Město, kostel sv. Jiljí, matrika úmrtí 1672–1730, sign. JIL Z1, římskokatolická církev, fol. 15.

[17] AHMP, Sbírka úředních knih a rukopisů. Soupis rukopisů, sign. 1176, Kniha inventářů. Staré Město pražské 1626–1666, fol. 195a.

[18] Byla tak ověřena informace uvedená in: *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*, XX, Praha 1903, s. 453, dostupné online: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/uuid/uuid:11cde2c0-05a0-11e5-91f2-005056825209> [23. 1. 2026].

RADEK HASALÍK

Zur Frage der Herkunft von Rektor Jakub Jan Václav Dobřenský von Černý Most

ZUSAMMENFASSUNG

Vorliegender Beitrag sammelte Berichte über die Familie der Prager Stadtbürger Dobřenský von Černý Most (Dobrzensky von Nigroponte) und der mit ihnen verwandten Turek von Rosenthal als Quellenmaterial. Ergänzt wird das Material noch durch genealogische Angaben zu den beiden Prager Ratsherrenfamilien. Bestätigt werden konnte, dass der Arzt Jakub Jan Václav Dobřenský (Jakob Johann Wenzel Dobrzensky) ein Sohn von Jakub Dobřenský de Nigroponte, dem Bürgermeister der Prager Altstadt, und seiner Frau Anna Lidmilla war. Nach dem plötzlichen Tod beider Eltern im Juni 1643 wuchs Jakob in der Familie seines Vormunds Christoph Turek von Rosenthal auf. Diese Feststellungen fußen vor allem auf Eintragungen in den Prager Stadtbüchern.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter

PhDr. Radek Hasalík
r.hasalik@seznam.cz